

# Antikiniai posakiai

## ACHILO KULNAS

- žmogaus [silpnybė](#), sužeidžiamoji vieta. Achilas - Trojos karo graikų karžygys, Homero „Iliados“ personažas; jo kūne buvusi tik viena sužeidžiama vieta – kulnas.

## ALFA IR OMEGA

- graikų abėcėlės pirmoji ir paskutinė raidės; pradžia ir pabaiga, viskas; neginčijamas autoritetas.

## ARIADNĖS SIŪLAS

- išeitis iš sunkios padėties; kilo iš gr. mito apie Ariadnę - sen. graikų mitų heroję, Kretos valdovo Mino duktę, davusią Tesėjui siūlą kamuolį, kad šis, užmušęs Minotaurą, pagal siūlą galėtų išeiti iš Labirinto.

## AUGIJO ARKLIDĖS

- tai, kas labai užleista, netvarkinga, užteršta ir labai sunku sutvarkyti; pagal gr. mitą apie karaliaus Augijo arklides, kurios buvo daug metų nevalytos ir kurias Heraklis išvalė per dieną (paleido per jas upės srovę).

## AUKSO AMŽIUS

- Senovės [žmonės](#) tikėjo, kad praėję [metai](#) nuo pasaulio pradžios iki jų gyvenamojo laiko gali būti suskirstyti į tris vienas į kitą nepanašius [amžius](#). Jų gyvenamasis laikotarpis — "geležies amžius" — žiaurus ir kruvinas, prieš jį buvo "vario amžius" — irgi ne kiek ne geresnis, bet dar prieš jį buvo "aukso amžius". Tuomet žmonės gyveno nerūpestingai, jiems nieko netrūko, jie buvo laimingi. Tuomet nebuvo nei [įstatymų](#), nei [karų](#), nei [bado](#), nei [nusikaltimų](#). Taip rašė senovės poetai: graikas [Heziodas](#), romėnas [Ovidijus](#).

Senovės žmonių naivus tikėjimas "aukso amžiaus" gerove seniai užmirštas, bet žodžius "aukso amžius" mes ir dabar sakome, norėdami išreikšti klestėjimo laikotarpį (kultūros, mokslo, prekybos, verslo ir t.t.).

## ATPIRKIMO OŽYS

- Senovės žydai turėjo savotišką religinį paprotį, kuris vadinosi "azazel", arba "atpirkimo ožys". Kartą per metus specialiai tam skirtą dieną susirinkdavo žmonės: vieną ožį iškilmingai paaukodavo Dievui, o kitą iškilmingai išvartydavo į dykumą, prieš tai uždėję ant jo rankas, tai yra prisilietę prie jo. Buvo manoma, kad tokiu būdu visos tautos nuodėmės pereis į išvaromą ožį, ir jis nusineš jas su savimi. Šį paprotį žino daugelis tautų. Taip perkeltine prasme vadinamas žmogus, kenčiantis už svetimus poelgius, priverstas atsisteisti už kitų nuodėmes

## DAMOKLO KARDAS

- nuolat gresiantis [pavojus](#); pasak gr. mito, Sirakūzų tironas Dionisijas, norėdamas parodyti tariamą valdovų laimę, pasisodino Damoklą per puotą greta, bet virš jo galvos liepė ant ašuto pakabinti aštrų kardą.

## DANAJŲ DOVANOS

- bloga užmačia duota [dovana](#), pražūtinga tam, kas ją yra gavęs; pagal sen. graikų mitą apie medinį arklį, kurį Trojai padovanojo danajai (graikai) – arklio viduje buvę danajai atidarė saviškiams Trojos vartus, ir ji buvo nugalėta.

## DUONOS IR ŽAIDIMŲ!

- "Panem et circenes! Duonos ir žaidimų!" — šaukė Romos minia, reikalaudama iš savo valdovų nemokamo maisto ir nemokamų pasilinksminimų dėl to, kad žmonės remtų valdovus. Tokių šūkių tenka išgirsti ir dabar.

## EZOPO KALBA

- Užmaskuotas [minčių](#) reiškimo būdas, alegorinis pasakymas, pasakojimas; pagal sen. Graikų pasakėtininko Ezopo vardą. Ezopas, kaip ir kiti pasakėtininkai, kalbėdavo ne tiesiogine prasme, o perkeltine, palyginimais.

## GAUSYBĖS RAGAS

- Vos tik gimęs Dzeusas buvo paslėptas oloje, kur jį savo pienu išmaitino šventoji ožka Amolfėja. Taip buvo padaryta todėl, kad Dzeuso tėvas Kronas norėjo sunaikinti savo sūnų ir įpėdinį, suėsti jį kaip jau buvo suėdęs kitus savo vaikus. Dėkingas Dzeusas, tapęs svarbiausiu ir vyriausiu dievu, paėmė Amolfėją į dangų. O savo auklėtojoms nimfoms jis padovanojo vieną ožkos ragą: iš to rago byrėjo viskas, ko reikėjo nimfoms. Šis ragas buvo pavadintas "gausybės ragu". Toks pasakymas dabar vartojamas norint pasakyti, kad gėrybės pilasi neužtarnautai, veltui.

## GIEDOTI DITIRAMBUS

- 1. sen. graikų ekstazinio pobūdžio chordinė daina dievo Dioniso garbei; 2. perdėtas, nenatūralus gyrimas.

## GORDIJAUŠ MAZGAS

- nepaprastai painus reikalas; pagal gr. mitą, Frygijos karalius Gordijas pririšęs painiu mazgu ratų jungą prie grąžulo; orakulo pranašavimu, žmogus, išnarpliojęs mazgą, turėjęs tapti pasaulio valdovu; Aleksandras Makedonietis, užuot atnarpliojęs, perkirtęs mazgą kardu.

## GORDIJAUŠ MAZGAS

- bet koku būdu norima pasiekti [šlove](#), nevengiant ir [nusikaltimo](#): pagal graiko, kurpiaus iš Efeso Herostrato, norėjusio kaip nors išgarsėti ir todėl sudeginusio Artemidės šventyklą, vardą.

## IKARO SKRYDIS

- drąsūs rizikingi ieškojimai. Ikaras - graikų mit. personažas; bėgdamas iš Mino nelaisvės tėvo Dedalo padirbtais iš vaško ir plunksnų sparnais, per arti priskrido prie Saulės; sparnų vaškui ištirpus nukrito į jūrą ir nuskendo.

## ILSĖTIS ANT LAURŲ, LAURŲ VAINIKAS, HEROSTRATO LAURAI

- Graikai sukūrė mitą: nenorėdama tapti dievo Apolono žmona, nimfa Dafna pabėgo nuo jo ir pavirto lauro medeliu. Nuo to laiko šis medelis tapo poezijos ir meno dievo Apolono medeliu. Lauro šakomis ir vainikais imta apdovanoti pradžioje poezijos, muzikos, o paskui ir sportinių varžybų nugalėtojus. Vėliau taip buvo pagerbiami ir karvedžiai. "Ilsėlis ant laurų" — nustoti siekus naujų laimėjimų, pasilenkinti tuo, kas pasiekta. Pasakymas "Herostrato laurai" turi juodos, piktadariškos šlovės prasmę.

## MEDŪZOS ŽVILGSNIS

- Medūzos — jūros gyvūnai, panašūs į drebučius. Jos gražios, tačiau skaudžiai dilgina. Bet kalbama ne apie tokias medūzas. Senovės graikų pasakose Medūza buvo kur kas baisesnė.

Jų buvo trys seserys — gorgonos, pabaisos žvėries ausimis, varinėmis kanopomis, vietoj plaukų — gyvatės. Baisiausia gorgona buvo Medūza. Niekas nežino, kaip ji atrodė. Kiekvienas, pažvelgęs į ją, virsdavo akmeniu. Net senovės didvyris Persėjas nugalėjo ją ne jėga ir drąsa, o apsigalvoti. Smogdamas jai, jis nežiūrėjo į pabaisą, o į jos atvaizdą blizgančiame vario skyde. Prie šio skydo jis vėliau pritvirtino užmuštos Medūzos galvą. Ji ir tada paversdavo į akmenis tuos, kurie į ją pažvelgdavo.

Jei jums kas nors pasakys apie žmogų, kad jo žvilgsnis kaip Medūzos, tikėkitės nemalonumų: į akmenį nepavirsite, bet vargu ar tas žmogus jums patiks.

## LAUKTI (ATIDĖLIOTI) IKI GRAIKIŠKŲ KALĖDŲ

- Senovės Romoje kalėdomis vadindavo kiekvieno mėnesio pirmąją dieną. Kaskart tokią dieną paskelbdavo žyniai. Iš čia kilęs žodis "kalendorius". Patys romėnai skaičiuodavo dienas pagal graikiškas kalėdas: pagal jas atsiskaičiuodavo su skolomis, vykdavo pasižadėjimus. O štai gyvenantys Romoje graikai laiko pagal kalėdas neskaičiuodavo.

Todėl žodžiai "laukti iki graikiškų kalėdų" reikšdavo "laukti iki begalybės".

## NEMEZIDĖS RANKA

- teisingas atpildas. Nemezidė - sen. graikų teisingumo, atpildo deivė.
-

## NESANTAİKOS OBUOLYS

- Pelėjas ir Fetida, Achilo tėvai, pamiršo į savo vestuves pakviesti nesantaikos deivę Eridę. Eridė labai įsižeidė ir ant puotos stalo numetė auksinį obuolį. Ant jo buvo užrašyta: "Pačiai gražiausiai". Kilo didelis ginčas tarp trijų deivių: Heros, Atėnės ir Afroditės. Ginčo teisėju buvo išrinktas jaunuolis, vardu Paris, Trojos karaliaus Priamo sūnus.

Paris atidavė obuolį papirkusiai jį Afroditei, kuri už tai privertė gražuolę Eleną pamilti jaunuolį. Ji pametė vyrą ir išvyko į Troją. Graikai pradėjo ilgametį karą su Troja. Taigi Eridės obuolys sukėlė nesantaiką. Dabar "nesantaikos obuolys" reiškia bet kokią ginčų priežastį.

## PANDOROS SKRYNIA

- visa tai, su kuo neatsargiai elgiantis galima susilaukti daugybės bėdų ir nelaimių. Pandora - sen. graikų mitų personažė; iš smalsumo, nepaisydama draudimo, atvožė indą (Pandoros skrynį), kuriame buvo žmonių nelaimės, ir išleido jas.

## PANIŠKA BAIMĖ

- sąmyšis, didelė [[baimė], siaubas, staiga apimantis žmones (panika). [Panas](#) - sen. graikų miškų ir ganyklų dievas, piemenų ir medžiotojų globėjas, įvarantis žmonėms baimės; vaizduojamas kaip žmogus su ožio ragais ir kanopomis.

## PYRO PERGALĖ

- abejotina [pergalė](#), nepateisinama dėl sudėtų aukų: pagal Epyro karalių Pyrą, kuris prie Auskulo pasiekė prieš romėnus pergalę, pareikalavusią pernelyg daug aukų.

## PROKRUSTO LOVA

- dirbtinis matas, rėmai, į kuriuos stengiamasi per prievartą ką nors įsprausti. Prokrustas - sen. graikų mitologijos personažas – milžinas plėšikas, kuris prisiviliodavęs keliautojus ir jėga juos guldydavęs į lovą; tiems, kurie buvo ilgesni už lovą, nukirsdavęs kojas, kurie trumpesni – jas ištempdavęs.

## PROMETĖJO UGNIS (LIEPSNA)

- nuolatinis vidinis veržiamasis, siekimas aukštų mokslo, meno tikslų: talentas, gabumai. Prometėjas - sen. graikų mit. būtybė – titanas, pavogęs iš Olimpo ugnį ir perdavęs ją žmonėms, išmokęs juos statyti būstus, dirbti žemę, skaityti, rašyti ir kitų dalykų.

## SCILĖ IR CHARIBDĖ

- „būti tarp Scilės ir Charibdės“ - padėtis, kai iš abiejų pusių gresia pavojus. Scilė ir Charibdė - sen. graikų mit. būtybės – 2 pabaisos, gyvenančios pakrantės uolose abipus dabartinio Mesinos sąsiaurio ir ryjančios jūrininkus.

## SFINKSO MĪSLĒ

- labai sunkus uždavinys. Sfinksas - sen. graikų mitų būtybė – sparnuota pabaisa (moteris su liūtės liemeniu), prie Tėbų vartų kiekvienam praeiviui užmindavusi mįslę: "Kas ryte vaikšto keturiomis, dieną dviem, vakare trimis kojomis?", kurią įminė tik Tėbų karaliaus sūnus Edipas: "Žmogus vaikystėje šliaužioja keturiomis, paskui vaikšto dviem kojomis, senatvėje vaikšto pasiramsčiuodamas lazda".

## SIZIFO DARBAS

- sunkus, nepabaigiamas ir beprasmiškas [darbas](#). Sizifas - sen. graikų mitų personažas – Korinto karalius, nusikaltęs dievams ir po mirties buvęs jų pasmerktas amžinai Hade risti į kalną akmenį, kuris, pasiekęs viršūnę, vėl nuriedėdavęs žemyn.

## TABULA RASA

- lot. švari lenta. Neliestas, tyras dalykas; vaiko siela.

## TANTALO KANČIOS

- nepakeliamos [kančios](#) dėl to, kad trokštamas [tikslas](#) yra arti, o jį pasiekti neįmanoma. Tantalas - sen. graikų mitų personažas – Lydijos ar Frygijos Sipilo miesto karalius, užrūstinęs dievus, už tai pasmerktas Hade kentėti amžiną badą ir troškulį.

## TERA INKOGNITA (TERRA INCOGNITA)

- lot. nežinoma žemė. Neištirta sritis, nesuprantamas dalykas.

## SU SKYDU AR ANT SKYDO

- tai spartiečių palinkėjimas, kuris reiškė garbingą grįžimą - nugalėtoju arba žuvusiu (žuvusieji buvo parnešami ant skydo).

## PABALNOTI PEGASĄ

- turėti [talentą](#), būti talentingam.

## OLIMPINĖ RAMYBĖ

- visiška ramybė, [susikaupimas](#).